

Grönlandsrapport 3

4 februari 2002

Beklagar det lite längre midvinteruppehållet i grönlandsrapporteringen från Scoresbysundsfjorden. Sent omsider må de sovande vakna och kliva ur dvalan. Och nog är det så att Oscar och jag sovit, men inte så värst många timmar mer per dygn än vanligt. Bara några.

Förklaringen till att det varit tyst från mig ett tag är snarare en viss spänningsbrist i batterierna på grund av att våra solpaneler inte är speciellt samarbetsvilliga under den de drygt två månader (18.11 – 23.1) solen inte orkar upp över de avlägsna horisontbergen. Det var nu som vindgeneratoren Snurre Sprätt skulle ta vid. Men efter en längre tids stiltje bar det sig inte bättre än att han två dagar före julafton i en orkanby sprätte iväg sina tre, vid en tidigare lagning, nya rotorblad av plexiglas. Dessa blev efter ett par dagar ersatta av metallblad, tillverkade och uthuggna av locket på ett oljefat, vilka till dags dato har hållit fint. Men det beror nog mest på att det under senaste 1,5 månaden mestadels rått stiltje eller svaga vindar med minimal påfrestning, men också minimal laddning. Den lilla ström vi fått har mestadels gått till kortvågsradio och laddning av pannlampsbatterier.

Att skriva på dator är bland det mest energikrävande vi kan sysselsätta oss med här, så det har vi fått vara lite sparsamma med. En anledning verkar vara att datorn tycks jobba hejdlöst för varje bokstav som skrivs till skillnad från då vi bara läser mail, vilket inte tycks dra på långa vägar lika mycket. En annan anledning är att användande av datorn kräver att vi först med en s.k. inverter omvandlar 12 Volt till 220 och sedan tillbaka till rätt spänning, vilket blir en och annan förlust på vägen.

Men nu går vi mot bättre tider. Solen laddar redan en aning, och häromdagen fick vi lite vind som fyllde batterierna en del. Så framöver lär det inte behövas snålas lika mycket som tidigare under förutsättning att det inte blir för mycket moln och stiltje.

Sista rapporteringen i november slutade med att vi otåligt väntade på isläggningen som ännu inte kommit till stånd riktigt, vilket var förvånande eftersom första nyisen redan i september täckte stora områden. Några dagar efter jag sänt iväg senaste rapporten, i slutet av november, hade det emellertid frusit så långt ögat nådde. Men så kom mildväder och stormar som bröt upp det hela. Sedan frös det och bröts upp igen, vilket gav en del lustiga upplevelser.

Som t.ex då vi satt ut några späckagnade hajkrokare i kätting på hundra meters djup för att fiska håkaring till hundarna. Det var lätt att hugga upp en vak i den 15 cm tjocka isen, men i mildvädret kom det upp en del vatten på ytan där stormen sedan svepte massa snö, som blöttes upp och blev tyngre och tyngre, varpå den sega havsisen sjönk, varefter det kom mera vatten och mera snö. När vi var ute och kollade två dagar senare hade isen sjunkit en halvmeter så att markeringspinnar och hela hajfiskeanordningen höll på att försvinna i slasket i någon slags jättelik tratt ner mot botten, så det var bara att hala upp linan med krokarna, som förövrigt var utan fångst, för senare utsättning då det blev kallare.

En tid senare tog jag en liten aftontur på skidor några kilometer norrut i tilltagande vind och mörker på tillsynes stabil is, mest för att testa om de före detta frostskaade fötterna hade läkt så bra som de kändes, vilket de hade. Tre kvart senare då jag åkte tillbaka i det allt skummare ljuset kändes det plötsligt som det rörde sig under skidorna, alltmedan det hördes ett gnisslade och gnasslade ljud. När jag nyfiket stannade såg jag att det började bli sprickor här och tvärs. Flaket jag

stod på och som var 5 x 15 meter gungade i sidled likt en båt i sjögång till den milda grad att jag fick parera med kroppen för att inte falla. Då jag åkte vidare var det fem meter uppförbacke och sedan fem meters nedförbacke alltefter den sega havsisen följde den halvmeter höga dyningen under. Dagen därpå var all is försvunnen.

Men så frös isen igen och veckan innan jul låg den blank och välpolerad som gjorde att vi inte kunde företa oss något annat än att åka långfärds-skridskor. Samtidigt växte det i söder upp märkliga moln som likt en regnbåge bröt i spektrats alla färger. Vi kom överens om att de eventuellt kallas pärlmormoln och vi var väldigt nyfikna på vad de förebådade, vilket vi blev varse två dagar före julafton.

På förmiddagen denna dag satte vi oss till bords för att ta en fika innan en tur ut till en större vak för att försöka fylla på det sinande köttförrådet av säl till oss och hundarna. Vädret var klart, men då vi satt och tittade ut genom fönstret började det blåsa och i en vindpust kom vattendroppar på fönstret. En liten titt på digitaltermometern visade något överraskande +10 grader. Överraskande var det eftersom den en halvtimme tidigare hade visat -9 grader. Medan vi stod och tittade sjönk temperaturen till minus fem för att minuten senare stiga till +12,4. Det var som att titta på en hastighetsmätare i en bil då man kör i en stad med många trafikljus -upp och ner som en jojo. Ute kändes det som sommar.

Men därute var växlingarna snabbare än vad termometern hann med. Förmodligen var det ännu större temperaturskillnader än vad vi kunde läsa av. Då vi skulle lasta upp kajaken på släden var det ljum, mild vind, men som ett trollslag kom en bitande kall vind på minus tio som varade ca en minut innan en vindby lika snabbt höjde temperaturen tjugo grader. Det var sekundschnabb skiften och var helt fascinerande. Varken Oscar eller jag har varit med om något liknande. Trodde inte det var möjligt.

Medan vi höll på att förbereda oss på att ge oss ut till vaken en kilometer ut ökade vinden till den milda grad att vi till slut insåg det omöjliga att handskas med släde och kajak ute på blankisen där vi bara gled iväg som vantar i stormbyarna.

Under kvällen tilltog vinden medan temperaturen stabiliserades på mellan 8 och 10 plusgrader. Samtidigt hörde vi på Radio Sweden att det i södra Sverige samma dag både var snö och ner till 15 minus. Vinden var som så ofta var väldig byig, dvs ena stunden nästan stiltje och andra stunden uppemot 40m/s. Huset skakade i byarna, men vi chansade på att den skrikande vindsnurran skulle hålla eftersom vi var tvungna att få upp laddningen i batterierna. Och det gjorde den tills en ovanligt kraftig by sprätte väg några rotorblad varpå den tvärdog då metallbandet, som förbinder bladens ytterkanter med varandra, kilade in sig i stativet. Så mitt i julstöket fick vi lite reparationsarbete på halsen.

Stormen fortsatte under natten och på morgonen var oljefatet där vi tömmer dasstunnan borta. Innehållet låg utspritt där den tidigare stod, och borta runt köttstativet låg tio stora späckstycken nedblåsta. Hundarna som varit lösa under natten hade passat på att tidigarelägga sin julfest bland alla dessa delikatesser, och på förmiddagen den 23:e var de påtagligt dästa, bukarna hängde neråt marken och de kunde knappt gå. Värst var tiken Naala som stapplade fram som en gammal tant. Det var först framåt kvällen de börjar röra sig lite mera obehindrade. Nästa dag blev det vår tur.

Julafton firades med mys-kött, rotmos med senap och broccoli under dagen och senare på kvällen med inlagd röding, köttbullar, currymakaroner, kubb-bröd, julost och gammeldansk. Bland det första vi fann på loftet i huset på Sydkap då vi kom hit i somras var en plastjulgran som ännu står i stora rummet, klädd i diverse tingel-tangel som nyckelringar, pennor, små parasoller som vi hittade i julpaketen under granen, torkade stjöstjärnor och fiskhuvuden, klippta ugnsfolieremсор som glitter och grönländska flaggan i topp.

Efter julen återvände vintern med 15-20 minus, stiltje, fullmåne och blanka skridskoisar. På annandagen, bara någon dag innan de sista vakarna slöt sig fick vi två sälar som hämtades med kajak och som fyllde på det sinande köttförrådet. Därefter sänktes hajlinan under isen igen och dagen därpå lades långlinan för

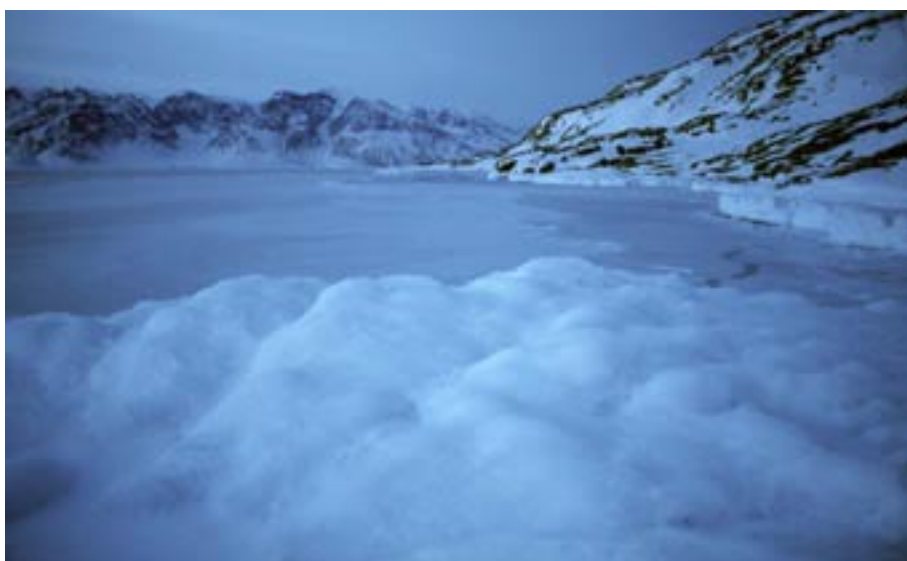
hällflundra ut på 380 meters djup några kilometer söderut.

Snurre kom på plats igen 29.12 med nya rotorblad. Ett tilltagande lagerglapp som tidigare gett en massa missljud blev under reparationen fixat med tunn plåtfolie av ett värmeljus, epoxi och metallpasta.

Nyår firades med pizza och resterna av vårt mycket snålt tilltagna vinförråd. Efteråt hade vi en stor brasa utanför i fullmånens sken och vid tolvslaget fyrade vi av gevärskott, ljus- och knallskott samt en isbjörnsmina. Då fick hundarna nog och gick och lade sig på andra sidan huset.

Bland de sista dagarna på det gamla året återstod som sagt bara ett par vakar en bit ut i fjorden där det, intill sista öppna ytan slöt sig den 29/12, simmade tappra tobisgrisslor som dök efter godsaker på botten. Den 20 december hade de sällskap av en ensam alfågelshona som var den förste vi sett sedan 26/10.

Fåglarna fortsatte att överraska oss. Den 6 januari hördes knorrande fjällripor, varav en lät ljuda sitt bästa spelläte. En stund senare hördes lätet av en flygande siska vilket förbryllade oss speciellt eftersom vi trodde att landet där vi slagit oss ner under denna tid är helt befriat från finkar, sparvar och andra småfåglar. Lätet hördes igen några gånger de följande dagarna, och den 26/1 syntes en liten flock på 3 stycken ljust tecknade snösiskor som obekymrade av den 30-gradiga kylan med glada kvitter skördade fröer på en barfläck på fem meters avstånd.

Den 7 januari, dvs dagen efter att riporna knorrade och den första snösiskan kvittrade blev det ett litet avbrott i all stiltjen för att ge plats till värsta stormen hittills. Det började redan på natten. Dagen fortsatte klar med kraftig snöfyk som gjorde det lätt för oss att hålla oss inomhus. Efter kaffe och sedvanligt kakfat gick jag på eftermiddagen ut i stormen för att kapa och hugga ved i boden. Det var då jag uppdagade att boddörren som stod på vid gavel hade vräcks upp av vinden. Väl

inne fann jag förutom en hel del snö även att den stora svarta balja där vi förvarat det frusna köttet av de två senaste sälarna, och som skulle räcka till hundmat i en månad, var helt tom. Misstanken gick naturligtvis till hundarna som varit lösa och som nu trots hård vind låg och sov i alla möjliga konstiga ställningar, absolut inte hoprullad som en äkta grönländshund skall göra i sådant hundväder som var. Värst denna gång var hanhunden Turner som utslagen i skydd av huset låg till synes livlös raklång på sidan översnöad av snödrevet. Först då vi lyfte huvudet på honom gick det med viss säkerhet fastställa att han inte var död. Då han senare på kvällen något vinglig lyckades ställa sig på egna ben var det redan tidigare ansenliga midjeomfånget fördubblat.

Efter hand hittade vi ett tiotal köttstycken utspridda i omgivningarna. Eftersom det tog några dagar innan hundarna återfick sin normala mativer, antog vi att de inte slukade i sig under den stora nattliga festen, låg nedgrävda på platser som bara de själva visste om.

Under dagen ökade vinden och blev mer och mer byig med häftiga vindkantringar mellan 0-40 m/s. Snurre hade kämpigt som bara den och skallrade så att huset vibrerade. Plötsligt slutade han att ladda, så det var bara att klättra upp och surra honom (dagen efter visade det sig att sladdarna till kontakten vibrerat loss), vilket nog var tur eftersom stormen kulminerade under natten. En ruta krossades av kringflygande skarsnö och en plywoodskiva som täckte en tidigare krossad ruta i Oscars sovrum vräcktes loss. På morgonen upptäckte vi att köttställningen hade rasat sönder och samman trots att den stått upp i flera år och dessutom blivit förstärkt för bara några månader sedan. Nu är en ny upprest i ny skepnad. Så här händer lite kul grejer som sätter oss i oplanerat arbete.

Temperaturerna har fram till för två veckor sedan hållit sig på förvånansvärt milda nivåer. Därefter kom en

längre period med nästan konstant 30-gradig kyla. Detta var bland annat gynnsamt för det tidigare kärva skidföret på den saltmättade fjordisen. Med kylan försvann saltet och det växte rimfrost på isen som blev som snö och gav bra glid.

Här kommer en liten uppställning över de senaste månadernas max- och mintemperaturer:

Oktober:

2.-2/-5,9 3.3,0/-5,9 4.3,0/-5,9 5.3,5/-6,4 6.-3,5/-8,1 7.-3,5/-8,1 8.-0,5/-7,9 9.+2,9/-4,9
10.+2,9/-0,9 11.+2,3/-2,4 12.+2,9/-0,9 13.+2,9/-3,9 14.+0,9/-3,4 15.+2,9/-0,9 16.+1,6/-6,4 17.-
0,1/-6,7 18.(ca -5 15km norrut, ingen uppgift för Sydkap) 19.(ca -5 15km norrut) Sydkap+8,9/-6,9 20.
Ca -5,Sydkap+8,9/-4,9 21.-4,0/-7,9 22.-4,7/-8,9 23.-2,0/-6,4 24.-1,0/-4,4 25.—3,5/-8,3 26.-3,5/-
11,1 27.-9,5/-12,9 28. Ca -12 (lämnade Sydkap för veckotur norrut. Under turen föll temperaturen ca
5°per dygn med -31° som lägst den 31 oktober ca 30 km upp längs Schuchertdalen.)

November:

Återkom till Sydkap den 3/11. Under tiden var max/mintemp i Sydkap -2,5/-18,4 .

4.-11,1/-17,4 5.-11,6/-19,5 6.-15,0/20,1 7.-12,0/-20,3 8.-6,0/-12,9 9.9,5/-12,9 10.-3,1/-12,4 11.-
3,3/-18,4 12.-4,0/-17,4 13.-8,0/-17,9 14.-7,0/-10,4 15.-7,8/-14,9 16.-5,0/-14,3 17.-3,6/-14,9 18.-
7,5/-15,9 19.-8,8/-14,4 20.-7,3/-16,9 21.-4,1/-21,8 22.-4,0/-17,4 23.-3,5/-15,4 24.-10,5/-18,9
25.-9,9/-21,9 26.-18,6/-24,0 27.-12,0 /-25,6 28.-2,6/-16,9 29. +0,0/-5,9 30.+0,9/-3,4

December:

1.+3,4/-3,9 2.+3,4/-7,4 3.-2,5/-13,9 4.-5,0/-16,5 5.-1,1/-8,4 6.-3,2/-10,4 7.+0,4/-12,4 8.+1,2/-
9,4 9.-4,2/-9,9 10.-3,0/-9,9 11.+0,9/-4,4 12.+0,6/-6,1
13.-0,6/-9,4 14.-7,5/-12,4 15-16.+0,8/-12,4 17.-6,5/-10,9 18.-7,5/-17,6 19.-9,0/-18,1 20.-4,6/-
15,4 21.-7,5/-17,2 22.+12,4/-17,2 OBS!! 23.+10,4/-6,4 24.ca -10 25.+0,9/-13,9 26.-13,0/-19,9
27.-5,0/-20,9 28.-3,8/-18,8 29.-15,5/-21,9 30.-17,7/-21,9 31.-19,5/-25,4

Januari:

1.-16,0/-25,4 2.-9,0/-20,4 3.0,5/-13,4 4.+0,8/-12,2 5.-1,0/-8,6 6.-3,0/-10,4 7.-2,0/-9,9 8.-
1,0/-7,9 9.-3,6/-17,9 10.-12,5/-25,9 11.-10,4/-26,8 12.-10,5/-20,4 13.-18,9/-24,8 14.-15,5/-20,4
15.-16,0/-23,9 16.-8,0/-23,8 17.-8,4/-17,9 18.-15,5/-19,2 19.-13,5/-20,4 20.-16,0/-23,9 21.-
16,0/-27,4 22.-11,3/-27,9 23.-18,5/-27,8 24.-21,0/-30,9 25.1-24,8/-32,4 26.-23,0/-33,3 27.-
25,9/-33,4 28.-27,5/-32,4 29.-27,0/-32,4 30.-28,0/-32,4 31.-25,5/-32,4

Februari::

1.-19,0/-30,0 2.-20,0/-23,4 3.-15,0/-20,9

Med solens återkomst den 23 januari öppnade sig en helt ny värld som vi nästan glömt bort. Första dagen visade sig bara den allra översta delen av skivan som sakta gled längs horisontbergen i en timmes tid. Nästa dag visade sig halva skivan i en och en halv timmes tid. Eftersom bergshorisonten i söder är knagglig försvann solskivan ibland för att strax dyka fram bakom en topp, ibland med en grön blix –ett fenomen där solen bryts i sin komplementfärg i samma sekund som den dyker upp eller försvinner.

Dessa första dagar på det nya solåret syntes dessa gröna blixtar vid ett par tillfällen.

Den tidigare mörkertiden som nu är förbi har inte varit någon speciellt mörk tid. Mitt på dagen har det varit hyfsat skymningsljus mellan nio på förmiddagen till fyra-fem på eftermiddagen. Då det var som mörkast kring jul inskränkte det sig mellan halv elva och tre. Till detta kommer alla ljusa månskensnätter där det ibland varit så ljust att man kunnat se färger.

Så gott som varje dag har vi varit ute för att se till fiskeredskapen eller varit på olika vandrings- och skidturerna i omgivningarna. Någon succé som haj- och helleflundrafiskare har det inte blivit. Resultatet är lätträknat. Inget på hajkrokarna, och på långlinan blev det sammanlagt två fiskar (ålbrosmar) och två sjöstjärnor. Strax efter att temperaturen sjönk till minus trettio lade vi ner fiskeprojektet till det blir lite behagligare temperaturer för blöta fingrar.

De olika turerna i omgivningarna har varit desto mer givande, bland annat för att se om de olika myskoxflockarna som tagit sina speciella bergsluttningar i besittning håller sig på plats, vilket de ofta har. Det är inte utan en fascination vi konstaterat hur flockar på tio djur i flerhundrakilosklassen kan överleva på minimalt bete i ett begränsat område av en kvadratkilometer under en hel vinter.

Med det tilltagande ljuset och dagslängden har de tidigare utfärderna som inskränkt sig till en mil i varje riktning innan man behövt vända, nu utökats till två mil. Under en sådan tur syntes första isbjörnsspåret.

Men ännu så länge är det mörker som härskar större delen av dygnet, och det finns ännu gott om tid att läsa färdigt det sista av det trettio kilo tunga bokförrådet innan det blir tal om några långfärder. Det är inte utan att mörkertiden har varit en skön avkopplande semester som vi inte skulle vilja vara utan. Men nu är vi fulla med energi och förväntningar för det som komma skall.

Ha det så bra!

Hälsningar
Svante